

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ATSINAUJINANČIŲ IŠTEKLIŲ ENERGETIKOS ĮSTATYMO
NR. XI-1375 13¹, 22 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR SU JUO
SUSIJUSIO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 13¹, 22 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) pagrindinis tikslas – užtikrinti sklandų ir skaidrų atsinaujinančių išteklių energijos gamybos įmokos (toliau – gamybos įmoka) administravimą ir visuomenės teisėtų interesų užtikrinimą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. balandžio 3 d. nutarimu Nr. 233 „Dėl Atsinaujinančių išteklių elektros energijos gamybos įmokos mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir atsinaujinančių išteklių elektros energijos gamybos įmokos administratoriaus paskyrimo“ paskirtam gamybos įmokos administratoriui (toliau – įmokos administratorius) Aplinkos projektų valdymo agentūrai prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos, pradėjus įgyvendinti patvirtintą gamybos įmokos modelį, kilo praktinių sunkumų, kuriuos galima išspręsti tik atlikus pakeitimus Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme. Didžiausius sunkumus kelia tai, kad gamybos įmokos lėšos renkamos ir iš tų elektros energijos gamintojų, kurie gamina perteklinę elektros energiją, t. y. kurių elektrinės yra mažo galingumo, daugiausiai elektros energiją gamina savo reikmėms ir ūkio poreikiams tenkinti ir tik labai mažą elektros energijos kiekį patiekia į elektros tinklus. Tokios elektrinės dažniausiai veikia miestuose, o dėl nustatyto 5 km spindulio, kuriame gyvenantys asmenys gali gauti gamybos įmokos lėšų, susidaro didelis skaičius gyventojų. Surenkamų gamybos įmokos lėšų sumos nuo tokių mažo galingumo elektrinių labai nedidelės, todėl kelia didelius iššūkius gamybos įmokos lėšų skirstymo kontekste, ypač kai gamybos įmokos lėšas reikia skirstyti gyventojams. Tam tikrais atvejais vienam gyventojui tenkanti gamybos įmokos lėšų suma siekia 0,01 cento. Atsižvelgiant į tai, įmokos administratoriaus gamybos įmokos lėšų administravimo sąnaudos didesnės nei pati gamybos įmokos lėšų suma, tenkanti vienam gyventojui. Dėl šios priežasties būtina tobulinti gamybos įmokos modelį ir nustatyti tokį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad įmokos administratorius veiks mažiausiomis sąnaudomis, o gyventojai ir bendruomeninės organizacijos gaus didesnes gamybos įmokos lėšų sumas, t. y. nauda bus ženkliai didesnė ir būtų užtikrinti bendruomeninių organizacijų ir gyventojų teisėti interesai. Pažymėtina, kad gamybos įmokos modelio pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad visuomenė palankiau vertintų atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą, o minėtas atvejis to neužtikrina, kadangi visuomenė lauktos naudos negauna.

Įstatymo projekto parengimą paskatino ir vyraujanti nelygybė administravimo sąnaudų kompensavimo kontekste, kadangi įmokos, kurios bus renkamos iš elektros energijos gamintojų, plėtojančių elektrines jūrinėje teritorijoje, bus administruojamos elektros energijos gamintojų, plėtojančių elektrines sausumos teritorijoje ir mokančių gamybos įmokas, sąskaita.

Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 2, 3, 5, 6, 11, 13, 14, 20¹, 20², 22, 30, 32, 48, 49, 51 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 13¹, 20³ straipsniais įstatymo Nr. XIV-1169 18 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo Nr. XIV-1169 pakeitimo projektas) parengimą paskatino tai, kad gamybos įmokos lėšas moka tik tie elektros energijos gamintojai, kurie leidimus gaminti elektros energiją arba elektros įrenginius įrengusio rangovo deklaraciją tinklų operatoriui apie iki 100 kW įrengtosios galios elektrinės, hibridinės elektrinės įrengimą gavo po 2023 m. liepos 1 d. Manoma, kad toks reglamentavimas neužtikrina didžiosios daugumos bendruomeninių organizacijų ir gyventojų teisėtų interesų, kadangi ne visi elektros energijos gamintojai savarankiškai teikia paramą vietos gyventojams.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymų projektus parengė Energetikos ministerijos Tvarios energetikos politikos grupė (grupės vadovas Aurimas Salapėta, tel. 0 602 46 552, el. p. aurimas.salapeta@enmin.lt, tiesioginė

rengėja – vyresnioji patarėja Brigita Banuškevičė, tel. 0 656 76 511, el. p. brigita.banuskevici@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai.

Šiuo metu, vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 2 dalimi, gamybos įmokos nemoka gaminantys vartotojai, asmenys statantys, įrengiantys ir eksploatuojantys gaminančių vartotojų elektrines ir turintys leidimą gaminti elektros energiją už toje elektrinės dalyje pagamintą ir į elektros tinklus patiektą elektros energiją, kuri priklauso gaminantiems vartotojams, aktyvieji elektros energijos vartotojai, atsinaujinančių išteklių energijos bendrijos, piliečių energetikos bendrijos, elektros energijos gamintojai, kurių leistina generuoti galia lygi 0, gamintojai įgiję teisę į kainos priedą bei elektros energijos gamintojai veikiantys jūrinėje teritorijoje, kurie moka paramą, Vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 2 punktu. Nėra nustatytos išimties elektros energijos gamintojams, gaminantiems nedidelį perteklinės elektros energijos kiekį, todėl nepaisant elektrinių galingumo, minėtieji elektros energijos gamintojai privalo mokėti gamybos įmoką.

Vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 7 dalimi, gamybos įmokos lėšos turi būti skirstomos kiekvienam gyventojui, gyvenančiam 5 km spinduliu aplink elektrinę. Toje pačioje dalyje nustatyta, kad gyventojams skiriama 15 procentų gamybos įmokos lėšų, o bendruomeninėms organizacijoms 85 procentai.

Vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 2 punktu, elektros energijos gamintojai veikiantys jūrinėje teritorijoje moka paramą, kurios dydis apskaičiuojamas dauginant praėjusiais kalendoriniais metais pagamintą ir į elektros tinklus patiektą elektros energijos kiekį iš 1 euro už 1 MWh ir, kuri Vyriausybės nustatyta tvarka skiriama vietos bendruomenėms. Nustatyta, kad nurodyta parama sumokama Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnyje nurodytam administratoriui ir administruojama Vyriausybės nustatyta tvarka. Administravimo sąnaudų kompensavimas ir kontrolės mechanizmas nenustatytas.

Vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 11 dalies 3 punktu, bendruomeninė organizacija, vykdanči ar planuojanti vykdyti projektus, kuriems bus skiriamos gamybos įmokos lėšos, privalo pateikti seniūnijos seniūno arba savivaldybės administracijos patvirtinimą, kad projekto įgyvendinimas yra galimas.

2022 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375 2, 3, 5, 6, 11, 13, 14, 20¹, 20², 22, 30, 32, 48, 49, 51 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 13¹, 20³ straipsniais įstatymo Nr. XIV-1169 18 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad gamybos įmokos mokėjimas taikomas elektros energijos gamintojams, leidimą gaminti elektros energiją gaunantiems po 2023 m. liepos 1 d. Kai leidimas gaminti elektros energiją nereikalingas, gamybos įmokos mokėjimas taikomas elektros energijos gamintojams, elektros įrenginius įrengusio rangovo deklaraciją tinklų operatoriui apie iki 100 kW įrengtosios galios elektrinės, hibridinės elektrinės įrengimą gaunantiems po 2023 m. liepos 1 d.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūlomi pakeitimai ir siejami rezultatai:

1. Siūloma patikslinti Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 2 dalies 2 punktą ir aiškiai įvardinti, kad gamintojai, vykdančys energetikos veiklą pagal šio įstatymo 20¹ straipsnio 8 dalies nuostatas neprivalo mokėti gamybos įmokos, kadangi šiuo metu kyla klausimų ar šie gamintojai pilna apimtimi neprivalo mokėti gamybos įmokos ar tik ta dalimi, kuri priskirta gaminantiems vartotojams. Siūloma pakeisti Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 2 dalies 7 punktą ir įtvirtinti, kad gamybos įmokas, kurias mokės elektros energijos gamintojai, veikiantys jūrinėje teritorijoje, reglamentuoti gamybos įmokos straipsnyje. Šiuo pakeitimu siekiama išlaikyti nuoseklumą ir teisinį vientisumą, kai tokie patys aspektai reglamentuojami viename straipsnyje.

2. Siekiant užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas, siūloma nustatyti, kad gamintojai įgiję teisę į kainos priedą, pasibaigus skatinimo laikotarpiui, taip pat privalėtų mokėti gamybos įmoką. Siūloma Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 2 dalį papildyti 8 punktu ir nustatyti, kad elektros energijos gamintojai, eksploatuojantys elektrines iki 100 kW įrengtosios galios, nemoka gamybos įmokos. Šiuo pakeitimu siekiama eliminuoti elektros energijos gamintojus, kurių elektrinės yra mažo galingumo, pastatytos ir (ar) įrengtos vietose, kuriose gyventojų skaičius didelis, kadangi elektros energijos gamintojai, valdantys tokias elektrines ir tinklus patiekia mažą kiekį elektros energijos, dėl ko jų mokamos gamybos įmokos lėšos yra sąlyginai nedidelės ir neatneša tokios naudos, kurios tikimasi iš gamybos įmokos modelio. Minėtų elektros energijos gamintojų gamybos įmokos sumos yra įvairios, vieno gamintojo vidutiniškai mokama gamybos įmoka sudaro apie 28 Eur. Iš minėtų sumų būtų išskaičiuojami 5 proc. administravimo išlaidoms padengti, tuomet likusi suma skirstoma proporcijomis: 85 proc. bendruomeninėms organizacijoms ir 15 proc. gyventojams, gyvenantiems 5 km spinduliu.

3. Siekiant užtikrinti antrame punkte nurodytos problemos sprendimą, Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 3 dalies pakeitimais siūloma įtvirtinti, kad gamybos įmoka nemokama, jeigu mokėtina suma nesiekia 100 Eur. Vyriausybės nustatytoje tvarkoje yra įtvirtinta, kad bendruomeninėms organizacijoms skelbiami kvietimai, kai surinkta gamybos įmokos lėšų suma siekia 500 Eur, tokios praktikos bus laikomasi ir toliau, kadangi už mažesnes sumas neįmanoma įgyvendinti jokių projektų. Nepaskirstytos sumos yra kaupiamos ir skirstomos kitais metais kartu su naujai surenkamomis gamybos įmokos lėšomis. Atsižvelgiant į tai, kad sumos iki 100 Eur yra labai mažos, konkrečioje teritorijoje gamybos įmokos lėšos turėtų būtų kaupiamos apie 13–16 metų, dėl ko tokių lėšų administravimas kainuotų daugiau nei būtų surenkamos pačios lėšos. Ko pasekoje, tokios gamybos įmokos lėšos galėtų įnešti daugiau visuomenės nepasitenkinimo nei pritarimo atsinaujinančių energijos išteklių plėtrai. Atsižvelgdami į tai, kad vienas iš Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. XV-54 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ prioritetų yra biurokratijos mažinimas ir reguliacinės aplinkos gerinimas, yra koncentruojamasi į realią naudą kuriančius projektus.

4. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 7 dalies pakeitimais siūloma:

- nustatyti, kad tais atvejais, kai surinkta gamybos įmokos lėšų suma nesiekia 1000 Eur, visa surinkta suma paskiriama bendruomeninei organizacijai (antrame punkte nurodytos problemos sprendimo užtikrinimas). Pakeitimas yra būtinas dėl to, kad sumokamos sumos iki 1000 Eur yra neproporcingai mažos, tokią sumą paskirstyti proporcijomis – 85 proc. bendruomeninėms organizacijoms ir 15 proc. gyventojams, kurių konkrečioje teritorijoje gali būti ir daugiau kaip 1000, yra labai sudėtinga, kadangi bendruomeninei organizacijai už tokią mažą sumą būtų sudėtinga sugalvoti projektą, kuriam pakaktų skiriamų lėšų, o gyventojams būtų neįmanoma išmokėti lėšų, nes suma siektų tik 0,001 euro centą. Bendras rezultatas – nebus neproporcingai mažų sumų gyventojams, tokių kaip 0,01 ct, namų ūkiams didesnės išmokamos sumos, gyventojams nauda per bendruomeninių organizacijų projektus. Pažymėtina, kad bendruomenines organizacijas sudaro vietos gyventojai, todėl sumos vis tiek yra skiriamos gyventojams, tik netiesiogiai, o per įgyvendinamus projektus, kas atneša daugiau naudos, gyventojų pasitenkinimo teikiama nauda ir skatina kolektyvinį, bendruomenišką sprendimų priėmimą.

- nustatyti kad gamybos įmokos lėšos išmokamos namų ūkiui, kai asmuo ar asmenys gyvena 1,5 km spinduliu aplink elektrinę. Šiuo pakeitimu siekiama užtikrinti, kad vienu adresu gyvenantiems asmenims (namų ūkiui) gamybos įmokos lėšos būtų išmokamos vienu pavedimu, o ne kiekvienam asmeniui atskirai, taip bus užtikrintas gamybos įmokos lėšų administravimas mažiausiomis sąnaudomis. Tais atvejais, kai vienu adresu gyvena daugiau nei vienas namų ūkis, namų ūkiai informuojami atskirai (svarbu užtikrinti tinkamą informacijos gavimą ir nesudaryti prielaidų namų ūkiams piktnaudžiauti kitam namų ūkiui nepateikiant reikalingos informacijos). Finansinės paramos sutartis pasirašoma su bet kuriuo asmeniu iš namų ūkio, kuris pateikė pavedimui reikalingus duomenis. Pakeitimas taip pat reikalingas siekiant išvengti dirbtinio gyvenamosios vietos deklaravimo tam, kad būtų gautos gamybos įmokos lėšos, visi namų ūkiai gaus vienodas sumas nepaisant to, kiek asmenų toje gyvenamojoje vietoje gyvens. Šiuo metu, kyla rizika, kad asmenys bus suinteresuoti deklaruoti gyvenamąją vietą šalia elektrinių, nors realiai toje gyvenamojoje vietoje negyventų.

- Sumažinti nustatytą 5 km atstumą iki 1,5 km. Mažinant atstumą siekiama, kad naudą gautų būtent tie asmenys, kurie gyvena arčiausiai elektrinių ir gali jausti tam tikrą diskomfortą, taip pat, kad gamybos įmokos lėšų sumos būtų didesnės ir užtikrintų, kad būtų pasiektas rezultatas, kurio tikimasi iš gamybos įmokos modelio – paskatintų visuomenę palankiau vertinti atsinaujinančių išteklių energijos plėtrą. 1,5 km atstumas pasirinktas, atsižvelgiant į vėjo elektrinėms keliamus statybų reikalavimus, kadangi dėl šių elektrinių statybų dažniausiai reiškiami nuogastavimai. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 49 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad vėjo elektrinės gali būti statomos ne mažesniu kaip keturių vėjo elektrinės stiebų atstumu. Atstumas vertinamas pagal elektrinių galingumus, tačiau keturi stiebai gali siekti ir 700–800 metrų, tad vertinant, kad vėjo elektrinės sparnuotės dar padidina aukštį, siūloma nustatyti optimalų 1,5 km atstumą.

- Nustatyti, kad gyventojams skiriama ne daugiau kaip 15 procentų gamybos įmokos lėšų, o bendruomeninėms organizacijoms ne daugiau kaip 85 procentai (pridedami žodžiai „ne daugiau kaip“). Šis patikslinimas reikalingas tam, kad tais atvejais, kai yra nedaloma suma, dalinant procentus lieka 1 ct, kad būtų galima jo nedalinti ir palikti kitiems metams prie nepanaudotų lėšų ir padalinti vėliau arba likusį 1 ct priskirti kažkuriam vienam subjektui. Konkretūs procentai nėra panaikinami, viršutinė riba lieka, vadinasi lėšos be išimties turi būti paskirstytos ir nei vienas iš subjektų negali turėti pranašumo ir gauti didesnių sumų nei yra nustatyta, išskyrus atvejus, kai gyventojams gamybos įmokos lėšos nėra paskirstomos pagal Vyriausybės nustatytą tvarką ir yra priskiriamos prie bendruomeninių organizacijų gamybos įmokos lėšų. Pažymėtina, kad Vyriausybės tvarkoje yra įtvirtintos ribos, kada gyventojams išmokamos gamybos įmokos lėšos, t. y., kai vienam gyventojui tenkanti suma siekia 10 Eur, šios praktikos planuojama laikytis ir toliau, bus atliekami pakeitimai ir įtvirtinamos tos pačios ribos namų ūkiams, kadangi kitu atveju administravimo kaštai gali būti didesni nei gyventojui tenkanti nauda. Mažesnės sumos gali būti išmokamos, jeigu asmuo pats savarankiškai sužino apie gamybos įmoką iš įmokos administratoriaus viešinamos informacijos, tačiau, jeigu asmenys nesikreipia ir sumos būna neišmokamos, jos bus priskiriamos prie bendruomeninių organizacijų projektų, kas reiškia, kad namų ūkiams nebus išmokėta 15 proc. gamybos įmokos lėšų. Atsižvelgiant į tai, žodžiai „ne daugiau kaip“ yra reikalingi. Kad nebūtų pažeistas šios nuostatos reguliavimas, papildomai įtvirtinama, kada bendruomeninėms organizacijoms galėtų būti išmokama daugiau gamybos įmokos lėšų, t. y. tada, kai namų ūkiams nepaskirstytos gamybos įmokos lėšos būtų priskiriamos prie bendruomeninėms organizacijoms skirtų gamybos įmokos lėšų.

5. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 6 dalies pakeitimais siūloma įtvirtinti, kad dėl elektros energijos gamintojų, veikiančių jūrinėje teritorijoje, sumokėtų gamybos įmokos lėšų administravimo patirtos pagrįstos sąnaudos bus kompensuojamos Vyriausybės nustatyta tvarka (proporcingai atliktiems darbams), fiksuota norma nustatoma Vyriausybės tvarkoje kaip šiuo metu yra nustatyta dėl gamybos įmokos lėšų, sumokėtų elektros energijos gamintojų, veikiančių sausumos teritorijoje, administravimo. Fiksuotos normos turėtų būti nustatytos atskiros sausumos teritorijai ir jūrinei teritorijai, kadangi elektrinių skaičius jūrinėje teritorijoje bus ženkliai mažesnis ir administravimas reikalaus mažiau sąnaudų, kadangi šios gamybos įmokos turės būti išmokamos konkrečioms savivaldybėms, kurios ribosis su jūrine teritorija, kuriose įrengtos atsinaujinančios energijos išteklius naudojančios elektrinės. Šuo pakeitimu siekiama užtikrinti, kad elektros energijos gamintojų, plėtojančių elektrines jūrinėje teritorijoje mokamos gamybos įmokos nebūtų administruojamos elektros energijos gamintojų, plėtojančių elektrines sausumos teritorijoje, sumokėtų gamybos įmokos lėšų sąskaita, taip pat, kad bendruomeninės organizacijos, veikiančios šalia elektrinių, pastatytų sausumos teritorijoje ir gyventojai, gyvenantys šalia minėtų elektrinių, gautų didesnes gamybos įmokos lėšų sumas. Taip pat įtvirtinama, kad konkrečios savivaldybės, kurioms bus išmokamos gamybos įmokos lėšos bus nustatomos Vyriausybės tvarka.

6. Siūloma patikslinti Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnio 11 dalies 3 punktą aiškiai nurodant, kuo vadovaujantis turi būti priimamas sprendimas ir paliekant vieną savivaldybės subjektą, kuris atsakingas už patvirtinimo pateikimą. Atsisakoma seniūnijos seniūno sprendimo, kadangi atsižvelgiant į tai, jog seniūnijos seniūnas vis tiek turi pateikti su savivaldybe suderintą sprendimą (savivaldybė atsakinga už teritorijų planavimą), tai vilkina procesus.

7. Siūloma Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnį papildyti nauja 15 dalimi ir įtvirtinti priežiūros mechanizmą savivaldybėms, kurios gaus gamybos įmokos lėšas iš elektros energijos gamintojų, veikiančių jūrinėje teritorijoje. Taip siekiama užtikrinti skaidrų gamybos įmokos

lėšų naudojimą, kad savivaldybės gamybos įmokos lėšas naudotų pagal Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme įtvirtintą paskirtį, t. y. naudoti tik vietos bendruomenių ir gyventojų socialiniams, ekonominiams ir aplinkos apsaugos poreikiams tenkinti. Tai reiškia, kad savivaldybės negali naudoti gamybos įmokos lėšų savivaldybės, jos įstaigų, įmonių ir darbuotojų interesų tenkinimui. Lėšos gali būti naudojamos tik visuomenei svarbių projektų įgyvendinimui. Siūloma nustatyti, kad už priežiūrą būtų atsakingas įmokos administratorius. Įmokos administratoriui nustačius pažeidimą, savivaldybė būtų informuojama apie padarytą pažeidimą ir paprašyta per ne mažiau kaip 30 kalendorinių dienų jį ištaisyti. Neištaisius pažeidimo, gamybos įmokos lėšos turėtų būti gražinamos įmokos administratoriui ir galėtų būti skiriamos bendruomeninėms organizacijoms Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis. Tokiu būdu savivaldybė vėl galėtų kartu su bendruomenine organizacija vykdyti projektus ir būtų užtikrinti vietos gyventojų interesai.

8. Atliekami kiti redakcinio pobūdžio patikslinimai. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 13¹ straipsnis papildomas naujomis 8 ir 9 dalimis, kuriose nuostatos yra perkeliamos iš Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 2 punkto. Nuostatos nėra naujos, tačiau pakeitimai būtini, kadangi siūloma įmokas, kurias mokės elektros energijos gamintojai, plėtojantys elektrines sausumos ir jūrinėje teritorijoje, reglamentuoti viename straipsnyje. Papildomai pažymėtina, kad pagrindiniai kriterijai, kuriais vadovaujantis būtų nustatoma, kurioms savivaldybėms būtų skiriamos gamybos įmokos lėšos iš elektros energijos gamintojų, veikiančių jūrinėje teritorijoje, įstatyme bus nustatyti vėlesniais etapais, kuomet bus daugiau aiškumo dėl konkrečiose jūrinėse teritorijose plėtojamų elektrinių ir jų įgyvendinimo eigos.

9. Taip pat siūloma nustatyti, kad Įstatymo projekto nuostatos įsigaliotų ne 2025 m. lapkričio 1 d., o 2026 m. sausio 1 d. bei papildomai nustatyti, kad gamintojams, kai jų eksploatuojamų elektrinių įrengtoji galia ne didesnė kaip 100 kW ir tokioms elektrinėms leidimas gaminti elektros energiją nereikalingas, kurie iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos mokėjo šio įstatymo 1 straipsnyje nurodytą atsinaujinančių išteklių elektros energijos gamybos įmoką, taikomos šio Įstatymo projekto nuostatos ir 2026 metais už praėjusius 2025 metus gamybos įmokos nemokės. Gamybos įmokos modelis pakartotinai bus derinamas su Europos Komisija, tačiau atsižvelgiant į tai, kad nuo gamybos įmokos atleidžiami tik tie gamintojai, kurių sumos būtų vidutiniškai apie 28 Eur (mažareikšmės sumos, nepadedančios siekti numatytų tikslų), vėlesnis nuostatų įsigaliojimas nenustatomas. Pažymėtina, kad vėlesnis nuostatų įsigaliojimas taikomas siekiant užtikrinti, kad elektros energijos gamintojai, kurie bus įtraukti į gamybos įmokos mokėjimą, pirmą kartą gamybos įmoką mokėtų tik 2027 m. sausio mėn. Jeigu būtų laikomasi Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 20 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos dviejų datos taisyklės ir būtų siūloma įstatymų įsigaliojimą nustatyti 2025 m. lapkričio 1 d., naujai įtraukti elektros energijos gamintojai pirmąją gamybos įmoką turėtų mokėti jau 2026 metais – už laikotarpį nuo 2025 m. lapkričio 1 d. iki 2025 m. gruodžio 31 d. (už du pilnus mėnesius). Atsižvelgiant į tai, šiuo atveju žvelgiama palankiau ir siūloma nustatyti vėlesnį įsigaliojimą, nesilaikant dviejų datų taisyklės,

Įstatymo Nr. XIV-1169 pakeitimo projektu siūloma pakeisti 18 straipsnio 5 dalį ir papildomai įtvirtinti, kad elektros energijos gamintojams, kurie leidimus gaminti elektros energiją, įskaitant, atvejus, kai leidimas gaminti elektros energiją išduodamas anksčiau galiojusio leidimo gaminti elektros energiją pagrindu, gavo iki 2023 m. liepos 1 d., gamybos įmokos mokėjimas taikomas pasibaigus 10 metų laikotarpiui, skaičiuojant nuo leidimo gaminti elektros energiją išdavimo. Tais atvejais, kai elektros energijos gamintojai, kurie leidimus gaminti elektros energiją gavo iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos ir nustatytas 10 metų laikotarpis suėjo iki 2023 m. liepos 1 d., gamybos įmokos mokėjimas šioms elektros energijos gamintojams būtų taikomas nuo Įstatymo Nr. XIV-1169 pakeitimo projekto įsigaliojimo dienos. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu siekiama įtvirtinti, kad gamintojai, eksploatuojantys elektrines iki 100 kW nemokėtų gamybos įmokos, papildomai nenustatomas gamybos įmokos mokėjimas gamintojams, kuriems nereikalingas leidimas gaminti elektros energiją, t. y., kai gamintojai elektros įrenginius įrengusio rangovo deklaraciją tinklų operatoriui apie iki 100 kW įrengtosios galios elektrinės, hibridinės elektrinės įrengimą gavo iki 2023 m. liepos 1 d. Įstatymo projekto pakeitimais siekiama atsisakyti prievolės šioms gamintojams mokėti gamybos įmoką, todėl tie patys siekiai išlieka ir Įstatymo projekte Nr. XIV-1169. Atsižvelgiant į tai, kad Energetikos ministerija yra gavusi paklausimų, kaip turėtų būti vertinama, kai leidimai gaminti

elektros energiją yra išduoti senojo leidimo gaminti elektros energiją pagrindu, aiškiai įtvirtinama, kad skaičiuojama nuo leidimo gaminti elektros energiją išdavimo dienos, įskaitant, atvejus, kai leidimas gaminti elektros energiją išduodamas anksčiau galiojusio leidimo gaminti elektros energiją pagrindu. Gamybos įmokos mokėjimo prievolė siejama su subjektui išduotu leidimu gaminti elektros energiją, o ne su elektros energijos gamybos objekto veikimo pradžia.

Vadovaujantis teisėtų lūkesčių apsaugos principu, visos valstybės institucijos privalo laikytis priimtų įsipareigojimų ir privalo užtikrinti asmenų įgytų teisių apsaugą. Asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir bus įgyvendinamos. Atsižvelgiant į tai, atliekamais pakeitimais Įstatymo Nr. XIV-1169 pakeitimo projekte siekiama užtikrinti tiek elektros energijos gamintojų, tiek ir visuomenės teisėtus lūkesčius. 10 metų pereinamojo laikotarpio terminą siūloma nustatyti, atsižvelgiant į skirtingus bendruomeninių organizacijų pradėtų vykdyti projektų užbaigimo terminus ir į elektros energijos gamintojų investicijų atsiperkamumą. Energetikos ministerija iš Vėjo elektrinių asociacijos ir Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos yra gavusi pagrįstų duomenų, kad elektros energijos gamintojų investicijos į atitinkamą elektrinę gali atsipirkti per 10 ar daugiau metų, priklausomai nuo sudarytų pirkimo–pardavimo sutarčių, jose nustatytų terminų ir kainų. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad įstatymo galiojimas atgal negalimas, siekiama užtikrinti, kad elektros energijos gamintojai, kuriems 10 metų pereinamasis laikotarpis bus suėjęs iki 2023 m. liepos 1 d., mokėtų gamybos įmoką tik nuo Įstatymo Nr. XIV-1169 pakeitimo projekto įsigaliojimo dienos.

Pažymėtina, kad teisės aktuose nėra įtvirtintos pareigos elektros energijos gamintojams savarankiškai teikti paramą bendruomeninėms organizacijoms, todėl tokia praktika yra savanoriška, neapibrėžta ir neužtikrina visų gyventojų teisėtų interesų. Taip pat, siekiant užtikrinti vienodas, konkurencingas sąlygas rinkos dalyviams, gamybos įmokos mokėjimas turėtų būti taikomas visiems elektros energijos gamintojams, neatsižvelgiant į leidimo išdavimo datą. Dabartinis reguliavimas, kai elektros energijos gamintojai, kurie gavo leidimą gaminti elektros energiją iki 2023 m. liepos 1 d., nemoka gamybos įmokos, sukuria nepagrįstą pranašumą palyginti su naujais elektros energijos gamintojais. Be to, išimtinis neterminuotas atleidimas nuo gamybos įmokos mokėjimo visam veiklos laikotarpiui neatitinka proporcingumo principo ir lemia tai, kad dalis bendruomeninių organizacijų negauna jokios naudos, nepaisant to, kad elektrinės veikia jų gyvenamojoje aplinkoje. Todėl siūloma taikyti gamybos įmoką visiems gamintojams ir taip užtikrinti visų, tiek rinkos dalyvių, tiek visuomenės, teisėtus interesus.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus Įstatymo projektą ir Įstatymo Nr. XIV-1169 pakeitimo projektą (toliau kartu – Įstatymų projektai), neigiamų pasekmių nenumatoma.

Įstatymų projektais atliekami pakeitimai užtikrins sklandų bei skaidrų gamybos įmokos administravimą mažiausiomis sąnaudomis, taip pat bus užtikrinta, kad gamybos įmokos modelio veikimas pasieks rezultatus, kurių buvo tikimasi sukūrus šį modelį, t. y., kad visuomenė palankiau vertins atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą bei pati galės prisidėti prie vietos gyventojų poreikių tenkinimo.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimti įstatymai neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymų projektais siūlomas reglamentavimas paskatins ir paspartins atsinaujinančios energetikos plėtrą, sudarys jai palankesnes sąlygas.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus teikiamus Įstatymų projektus, nereikės priimti ar keisti kitų įstatymų.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymų projektuose neįtvirtinamos naujos sąvokos.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymų projektai atitinka Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti.

Priėmus Įstatymų projektus, Vyriausybė iki 2025 m. gruodžio 31 d. turės pakeisti:

1. Atsinaujinančių išteklių elektros energijos gamybos įmokos mokėjimo tvarkos aprašą, patvirtintą Vyriausybės 2024 m. balandžio 3 d. nutarimu Nr. 233 „Dėl Atsinaujinančių išteklių elektros energijos gamybos įmokos mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir atsinaujinančių išteklių elektros energijos gamybos įmokos administratoriaus paskyrimo“;

2. Reikalavimų asmenims, siekiantiems įgyti bei įgijusiems teisę plėtoti ir eksploatuoti atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias elektrines jūrinėje teritorijoje, ir jūrinės teritorijos tyrimų bei kitų veiksmų atlikimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašą, patvirtintą Vyriausybės 2022 m. spalio 19 d. nutarimu Nr. 1049 „Dėl Reikalavimų asmenims, siekiantiems įgyti bei įgijusiems teisę plėtoti ir eksploatuoti atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias elektrines jūrinėje teritorijoje, ir jūrinės teritorijos tyrimų bei kitų veiksmų atlikimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymų projektams įgyvendinti valstybės ar savivaldybės biudžetų lėšų nereikės.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai: atsinaujinantys energijos ištekliai, gamybos įmoka, namų ūkis.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.